

Kamienie na szaniec

Aleksander Kamiński

SŁOWA KLUCZE

konspiracja ▪ patriotyzm ▪ okupacja ▪ gestapo ▪ II wojna światowa ▪ donos ▪ dywersja ▪ sabotaż ▪ podziemie ▪ partyzanci

Rozdział 1 – *Słoneczne dni*

W Warszawie, w roku 1939 istniała drużyna harcerska, która nazywała się „Buki”¹. Należeli do niej Alek – Maciej Aleksy Dawidowski² i Rudy – Jan Bytnar³.

Alek był wysoki i szczupły. Miał niebieskie oczy i jasne włosy. W trudnych sytuacjach był opanowany⁴. Potrafił dowodzić – koledzy go słuchali. Lubił z kolegami wędrować po górach.

Rudy miał piegi i rude⁵ włosy. Od takiego wyglądu dostał przydomek. Był marzycielem i lubił obserwować świat. Bardzo lubił gotować. Miał talent artystyczny. Zaprojektował odznakę „Buków” – cyfra „23” wpisana w trójkąt na pomarańczowym tle.

Ojciec Alka pracował w fabryce. Był kierownikiem. Ojciec Rudego pochodził ze wsi. Pierwszy w rodzinie zdobył wykształcenie⁶ i zamieszkał w mieście. Ojcowie obu chłopców uczyli ich miłości do ojczyzny. Matki chłopców zajmowały się domem.

Do „Buków” należał także Tadeusz Zawadzki⁷. Koledzy mówili na niego „Zośka”, ponieważ z wyglądu przypominał dziewczynę. Był bardzo dobrym organizatorem. Zajmował się najważniejszymi sprawami w drużynie. Zośka miał bardzo dobry kontakt z matką. Lubił spędzać z nią czas. Matka nie pracowała, bo zajmowała się domem i dziećmi. Ojciec Zośki był profesorem.

Rudy, Alek i Zośka chodzili w szkole do jednej klasy. W maju 1939 roku zdawali maturę – egzamin dojrzałości. Na koniec szkoły w czerwcu pojechali na wycieczkę w góry. Nikt jeszcze nie myślał o wojnie...

¹ buk – drzewo liściaste, członkowie drużyny „Buki” lubili chodzić do lasu

² Maciej Aleksy Dawidowski – osoba, która żyła naprawdę w latach 1920–1943; źródło: <https://warhist.pl/?s=aleksy+dawidowski>

³ Jan Bytnar – postać, która żyła naprawdę w latach 1921–1943; źródło: <https://warhist.pl/biografie/jan-bytnar/>

⁴ opanowany – nie tracił kontroli, wiedział, jak się zachować

⁵ rudy – odcień czerwonego koloru

⁶ zdobyć wykształcenie – ukończyć szkołę

⁷ Tadeusz Zawadzki – postać, która żyła naprawdę w latach 1921–1943; źródło: <https://warhist.pl/?s=Tadeusz+Zawadzki>

Rozdział 2 – W burzy i we mgle⁸

We wrześniu 1939 roku rozpoczęła się II wojna światowa. Niemcy napadli na Polskę. Armia polska przegrywała, ponieważ nie była gotowa na taki atak. Polacy myśleli, że szybko pokonają wroga.

Chłopcy opuścili Warszawę. Widzieli bombardowania miasta i zniszczenia, ruiny. Byli młodzi i silni, ale nie mogli jeszcze walczyć w wojsku, a bardzo chcieli pomagać w walce z okupantami. Wędrowali po lasach i polach wokół Warszawy i pomagali polskim uchodźcom⁹.

Pewnego dnia harcerze widzieli, jak niemieckie samoloty rzuciły bomby na pociąg z uchodźcami. Alek kazał zabrać ranne osoby z pociągu do samochodów. Zatrzymywał przejeżdżające samochody, żeby pomóc poszkodowanym.

17 września chłopcy dowiedzieli się, że do Polski wkroczyły wojska sowieckie¹⁰. Postanowili wrócić do Warszawy. Kiedy dowiedzieli się, że Warszawa się poddała¹¹ bardzo się zmartwili. Nie chcieli niczego jeść. Bali się o swoje rodziny.

Warszawa była bardzo **zrujnowana**. Bomby zniszczyły domy, ulice, całe dzielnice. Władza niemiecka wprowadziła godzinę policyjną¹². Policjanci gestapo¹³ kontrolowali mieszkańców. Sprawdzali im dokumenty, przeszukiwali mieszkania. Szukali dowodów na działanie przeciwko III Rzeszy¹⁴. Jednym z pierwszych aresztowanych był ojciec Alka. Gestapo zabrało go z domu. Było już po godzinie policyjnej. Alek był wtedy w domu. Gestapowiec przyłożył mu lufę pistoletu do brzucha. Kazał powiedzieć Alkowi, gdzie w domu schowane są pieniądze. Alek się nie bał – kazał mu strzelać. Niczego nie powiedział. Ojca zabrali żołnierze. Alek złożył sobie dwie obietnice. Pierwsza: nie będzie jadł cukru ani słodczy do czasu, aż ojciec wróci do domu. Słowa dotrzymał. Nie zjadł cukru do czerwca 1940 roku. Wtedy jego ojciec zginął – został rozstrzelany w lesie. Drugą obietnicą była walka z okupantem¹⁵.

Chłopcy z drużyny „Buków” współpracowali z grupą młodzieży z organizacji PLAN. Jej członkowie wydawali pierwsze tajne czasopismo „Polska Ludowa”. Chłopcy z „Buków” (5 osób) drukowali pismo i roznosili je. Kolejne 10 osób zajmowało się propagandą

ruiny kamienic

⁸ mgła – zjawisko atmosferyczne, wygląda jak dym unoszący się nad ziemią

⁹ uchodźca – osoba, która uciekła ze swojego kraju z powodu konfliktu zbrojnego, wojny albo z powodów politycznych

¹⁰ wojska sowieckie – wojska rosyjskie

¹¹ kapitulacja Warszawy – poddanie się, 28.09.1939 r.

¹² godzina policyjna – wyznaczona godzina (wieczorem), od której nie można wychodzić z domu i chodzić ulicami

¹³ gestapo – policja polityczna nazistowskich Niemiec

¹⁴ III Rzesza – nazistowskie Niemcy

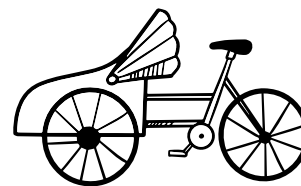
¹⁵ okupant – tutaj: Niemcy

uliczną¹⁶. Rudy, Alek i Zośka zajęli się propagandą uliczną. Przyklejali plakaty na ulicach, ośmieszali okupanta. Do niemieckich restauracji wrzucali gaz, który powodował wymioty.

„Buki” krótko pracowały z PLAN-em. Później chłopcy roznosili prasę podziemną¹⁷. Musieli pójść do pracy. Ich rodziny nie miały pieniędzy. Najpierw zajęli się wstawianiem¹⁸ szyb do okien. Później Rudy udzielał korepetycji¹⁹. Alek, jeden z pierwszych w Warszawie, jeździł **rikszą**²⁰ – przewoził ludzi za pieniądze. A Zośka produkował w domu marmoladę, którą potem sprzedawał.

W roku 1940 chłopcy z drużyny „Buków” dużo się uczyli. Najwięcej matematyki i fizyki. Zapisali się do Szkoły Budowy Maszyn.

W marcu 1941 roku „Buki” rozpoczęły współpracę z organizacją podziemną Wawer. Zaczęli służyć w akcjach Małego Sabotażu²¹.

riksza

Rozdział 3 – W służbie Małego Sabotażu

Pierwsza akcja dotyczyła fotografów. Fotografowie, na oknach swoich zakładów²² fotograficznych, wieszali ogromne zdjęcia niemieckich żołnierzy w mundurach. Te zdjęcia pokazywały siłę wojska okupanta. Zadaniem chłopców było rozbicie tych okien. Najwięcej okien rozbił Alek. Z czasem zdjęcia żołnierzy niemieckich zniknęły z okien zakładów fotograficznych. Wstawianie nowych szyb było bardzo drogie.

Kolejna akcja polegała na zniechęceniu Polaków do chodzenia do kina. W kinach władza niemiecka organizowała projekcję filmów propagandowych. Najbardziej aktywny w tej akcji był Rudy. Na murach chłopcy pisali hasła: „Tylko świnie siedzą w kinie”. Później do sal kinowych wpuszczali specjalny gaz, który powodował pożary. Niestety, warszawiacy dalej chodzili do kin.

Kolejna akcja Małego Sabotażu była akcja skierowana przeciwko Paprockiemu. Był on właścicielem restauracji. Sprzedawał w niej niemieckie gazety. Chłopcy wybili szyby w restauracji. Rozwieszali na ulicach i w tramwajach ogłoszenia, że Paprocki bardzo tanio sprzedaje słoninę²³. Klienci dzwonili do niego w nocy. Było to bardzo męczące dla Paprockiego. Po dwóch tygodniach przestał sprzedawać niemieckie gazety. Chłopcy z drużyny „Buków” lubili brać udział w akcjach Małego Sabotażu.

¹⁶ propaganda uliczna – przekonanie innych do swoich poglądów; tu: odbywało się to na ulicy

¹⁷ prasa podziemna – nielegalnie wydawane gazety i ulotki, zawierały informacje, których nie wolno było przekazywać, np. o Polsce i walczących z Niemcami Polakach

¹⁸ wstawiać – montować

¹⁹ korepetycje – dodatkowe, płatne lekcje

²⁰ riksza – pojazd podobny do roweru, którym można przewozić ludzi

²¹ sabotaż – protest, celowe działanie przeciwko wrogowi

²² zakład – firma, która oferuje jakieś usługi

²³ słonina – tłuszcz zwierzęcy; w czasie wojny bardzo poszukiwany produkt do jedzenia

W fabrykach pracowali Polacy. Produkowane towary należały do okupanta. Chłopczy na murach koło fabryk malowali **żółwie**. Żółwie to powolne zwierzęta. Tak mieli pracować Polacy w fabrykach. W ciągu jednej nocy Rudy namalował aż 80 żółwi.

Mały Sabotaż walczył z niemiecką propagandą. Szefem niemieckiej propagandy był Joseph Goebbels. Chłopczy malowali wszędzie literę V – od słowa *victory* – zwycięstwo. Goebbels twierdził, że to Niemcy zwyciężą i V jest symbolem ich zwycięstwa. Wtedy chłopcy dopisywali na niemieckich ulotkach „verloren”, co znaczy: „Niemcy zgubione” = Niemcy przegrają.

Część akcji sabotażowych Alek wymyślał sam. To on jako pierwszy w Warszawie zerwał niemiecką flagę z budynku. Było to bardzo niebezpieczne. Flagi wisały na ulicach, na ważnych budynkach. Alek był mistrzem w zrywaniu flag. Zerwał flagę z budynku największego banku w Warszawie.

Wszystkie akcje organizował Zośka. Był za to odpowiedzialny. Chłopczy mu ufali. Dla każdego z nich udział w akcjach był bardzo ważny. Nauczyli się szybkiego podejmowania decyzji, braterstwa. Dla Alka była to szkoła odwagi i panowania nad sobą. Obiecał, że postara się być mniej leniwym.

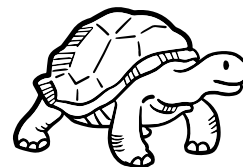
Trzeciego maja chłopcy wszędzie rozwieszali biało-czerwone flagi, ponieważ to Święto Narodowe Konstytucji.

W 1942 roku Rudy skończył Szkołę Budowy Maszyn. Bardzo dobrze się uczył. Przyjaźnił się z Zośką. Razem brali udział w wielu akcjach. Bardzo się lubili.

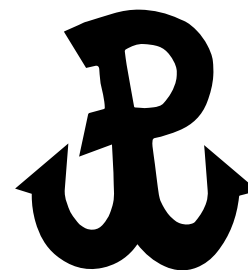
Najgłośniejszą akcją była akcja zerwania tablicy z pomnika Mikołaja Kopernika. Zrobił to Alek. Niemcy zastąpili tablicę w języku polskim. Zastąpili ją nową, w języku niemieckim. W lutym była rocznica urodzin Kopernika. Rano Alek poszedł pod pomnik i odkręcił trzy śruby z tablicy. Czwarta śruba upadła na chodnik. Zrobiła duży hałas. Na szczęście nikt tego nie słyszał. Alek zabrał tablicę i ją ukrył.

Alek bardzo dużo czasu spędzał poza domem. Pewnego dnia szukało go gestapo. Alka nie było w domu, więc gestapo aresztowało jego matkę. Alek musiał wyjechać z Warszawy. Ukrywał się na wsi u swojej narzeczonej Basi. Alek i Basia znali się od początku wojny. Teraz mogli spędzić razem dużo czasu.

Kolejną akcją było malowanie **kotwicy** – połączenia liter PW, czyli symbolu Polski Walczącej²⁴. Zośka zorganizował tę akcję, a Rudy ją wykonywał. Rudy wymyślił specjalną pieczętkę i pióro do malowania kotwic. Dzięki temu chłopcy szybko malowali symbol.

żółw

Polska Walcząca

²⁴ Polska Walcząca - symbol nadziei na odzyskanie niepodległości Polski pod okupacją przez nazistowskie Niemcy, symbol stosowany w czasie II wojny światowej

Rozdział 4 – Dywersja²⁵

W listopadzie 1942 roku Niemcy zaczęli przegrywać walki na froncie wojennym. Chłopcy z „Buków” zakończyli współpracę z Małym Sabotażem. Przeszli do Szarych Szeregów²⁶, a następnie do oddziałów dywersji. Przeszli szkolenie. Uczyli się strzelać z broni.

Pierwsza akcja odbyła się w noc sylwestrową²⁷ roku 1942/1943. Wzięli w niej udział Zośka i Rudy. Mieli wysadzić tory kolejowe. Tymi torami Niemcy przewozili różne towary. Pierwsza akcja zakończyła się sukcesem.

W niedzielę, 17 stycznia 1943 Niemcy przeprowadzili łapankę²⁸. Alek został złapany przez żołnierzy niemieckich. W kieszeni miał zakazane ulotki²⁹. Gdyby Niemcy je znaleźli, Alek zginąłby. Na szczęście wyrzucił te kartki, gdy wchodził do samochodu. Razem z innymi złapanymi osobami pojechał na Pawiak³⁰. Na skrzyżowaniu ulic Miodowej i Krakowskie Przedmieście³¹ wyskoczył z samochodu policyjnego. Wszedł w tłum ludzi. Poszedł do mieszkania Zośki. Opowiedział mu o wszystkim. Po chwili przyszedł Rudy. Powiedział, że także uciekł z łapanki – do jego domu przyszła policja. Rudy uciekł przez okno.

Pewnego dnia, wieczorem, Rudy szedł przez miasto. Spotkał niemieckiego oficera. Rudy wycelował broń w pierś oficera. Rudy zapytał go, czy wie, co to jest Oświęcim³². Następnie zabił niemieckiego oficera i poszedł dalej.

Przez pół roku Alek, Zośka i Rudy pełnili służbę w dywersji. Ich charaktery się zmieniły. Rudy stał się pewny siebie. Dużo się uczył. Podczas jednej z akcji został postrzelony. Udało się go uratować. Alek był wrażliwy. Czuł się źle z tym, że zabija ludzi. Wiedział, że Niemcy to zbrodniarze. Mimo tego nie lubił myśleć, że ma strzelać do ludzi.

Rozdział 5 – Pod Arsenalem

23 marca 1943 o godzinie 4:30 rano do mieszkania Rudego weszli Niemcy. Zabrali na Pawiak Rudego i jego ojca. Kilka dni wcześniej Niemcy aresztowali Heńka – kolegę Rudego.

²⁵ dywersja – działanie przeciwko wojskom wroga, działanie partyzanckie

²⁶ Szare Szeregi – organizacja Związku Harcerstwa Polskiego

²⁷ noc sylwestrowa – noc z 31.12 na 01.01

²⁸ łapanka – co jakiś czas Niemcy łapali na ulicach przypadkowych ludzi i wywozili ich do obozów pracy lub obozów zagłady

²⁹ ulotki – kartka papieru z krótkim tekstem o treści politycznej lub reklamowej, polskie ulotki polityczne były nielegalne

³⁰ Pawiak – więzienie, które słynęło z okrutnych tortur i strasznych warunków

³¹ ulica Miodowa i ulica Krakowskie Przedmieście – nazwy ulic w Warszawie

³² Oświęcim – Auschwitz – niemiecki obóz pracy i śmierci, więźniami w obozie byli Polacy, Żydzi, Cyganie, Słowianie

Heniek był długo przesłuchiwany i torturowany. To on podał informacje, które pomogły Niemcom znaleźć Rudego.

Niemcy myśleli, że Rudy jest kimś bardzo ważnym. Chcieli od niego informacji o jego kolegach. Bili go przez wiele godzin. Rudy niczego im nie powiedział. Przesłuchiwali go w głównej siedzibie Gestapo na ulicy Szucha. Tam także go bili. Później Rudy wrócił na Pawiak, ale nie mógł samodzielnie stać, jeść, ani pić. Tak bardzo był pobity. Pomagali mu inni więźniowie. Następnego dnia dalej był bity. Nawet wtedy, gdy już nie miał siły stać. Heniek widział, jak Niemcy bili Rudego. Było mu bardzo smutno. Rudy cały czas mówił, że niczego nie wie. Niemcy dostali rozkaz, żeby bić Rudego aż umrze.

Przyjaciele Rudego od razu zastanawiali się, jak go uratować. Wieczorem już mieli przygotowany plan. Niestety, tego dnia nie dostali pozwolenia na akcję od dowódcy. Dwa dni później wiedzieli, że Rudy będzie transportowany karetką z Pawiaka do szpitala. Dostali zgodę, by w piątek ratować kolegę. Akcją dowodził Orsza.

Po godzinie 17:00, na ustalony znak, rozpoczęła się akcja. Niestety niemiecki policjant zobaczył broń w ręku jednego z chłopaków. Zośka pierwszy strzelił do policjanta. Kierowca karetki zobaczył, że coś się dzieje. Zmienił trasę przejazdu. Obok Arsenału Warszawskiego³³ rozpoczęła się strzelanina. Udało się zabrać Rudego z karetki. Koledzy nie wiedzieli, że Rudy jest w aż takim ciężkim stanie.

Alek został postrzelony przez jednego z Niemców. Był ranny, ale rzucał jeszcze **granaty** w stronę Niemców. Z pomocą kolegów dotarł do domu. Nie wiedział, jak ciężko jest ranny. Cieszył się, że udało się uratować Rudego.

Alek miał operację. Dzień później czuł się bardzo źle. Pytał o Rudego. Chciał się z nim zobaczyć. Koledzy nie powiedzieli mu, że Rudy jest w bardzo ciężkim stanie. Alek trzymał w ręku kartkę z modlitwą. Napisała ją Basia. Alek był coraz słabszy. Umierał. Mimo to cały czas się uśmiechał.

W tym samym czasie obok Rudego siedział Zośka. Rudy bardzo cierpiał. Otaczali go przyjaciele. Lekarze nie umieli pomóc Rudemu. Nie mógł jeść, wymiotował. Płakał z bólu. Zośka nie mógł na to patrzeć. Cierpiał razem z nim. Rudy poprosił jednego z kolegów, by powiedział jego ulubiony wiersz – *Testament mój* Juliusza Słowackiego³⁴.

Rudy i Alek umarli tego samego dnia. Alek zginął jak żołnierz – na polu walki. Ze śmiercią Rudego nikt nie mógł się pogodzić. W ramach zemsty koledzy zabili dwóch najokrutniejszych gestapowców – Schultza i Langego.

granat

³³ Arsenał Warszawski – budynek przy ulicy Długiej w Warszawie, dawny magazyn broni

³⁴ Cytat z wiersza Słowackiego dał tytuł lekturze *Kamienie na szaniec*.

Rozdział 6 – Celestynów

Zośka bardzo przeżył śmierć przyjaciół. Czuł się winny. Kole-dzy się o niego martwili. Zośka wyjechał na wieś z ojcem i siostrą. Pisał swoje wspomnienia o Rudym. Bardzo mu to pomogło. Napi-sał 20 stron. Nadał im tytuł *Kamienie rzucone na szaniec*.

Wrócił do Warszawy w lepszym stanie. Wziął udział we mszy w intencji zbawienia dusz Alka i Rudego. Chłopcy zostali pośmiertnie odznaczeni **krzyżem Virtuti Militari**³⁵. Zośka też został wyróżniony. Nie potrafił cieszyć się z tego.

W maju Zośka otrzymał nowe zadanie. Miał zorganizować i przeprowadzić akcję uratowania więźniów. Więźniowie jechali pociągiem. Miejszem akcji była miejscowość Celestynów. Udało się uratować 49 osób. Zośka bardzo dobrze dowodził akcją.

Rozdział 7 – Wielka gra

Zośka przygotowywał akcję wysadzenia mostu pod Czarnoci-nem³⁶. Przed rozpoczęciem akcji samochód z trzema chłopcami w środku napotkał patrol niemieckich żołnierzy. Chłopcy uciekali, ale ostatecznie wszyscy zginęli. Zośka bardzo to przeżył. Most musiał zostać zniszczony. Akcja trwała nadal. Most miał być wysadzony, gdy będzie przez niego przejeżdżał pociąg. Nie udało się wysadzić mostu na czas. Pociąg bezpiecznie przejechał. Most został zniszczony później.

Gdy chłopcy wracali z akcji, jeden z ich samochodów miał wypadek. Rysiek został ranny. Zośka wiozł go do szpitala. Pozo-stali – Andrzej, Maciek i Felek, musieli wracać pieszo. Napotkali patrol policji. Schowali się w rowie. Andrzej został zastrzelony pierwszy. Pozostali ukryli się w polu porośniętym zbożem. Prze-żył tylko Maciek. Zośka był przekonany, że to jego wina.

Innego dnia Zośka szedł ulicą z kwiatami róż. Został zatrzymany przez żołnierza. Z kwiatów wypadła kartka z fałszywymi danymi osobowymi. Zośka został aresztowany. Czekał na przesłuchanie. Żołnierz oddał mu dowód osobisty i tę kartkę z danymi. Zośka połknął kartkę i tak pozbył się dowodu swojej winy. Koledzy pró-bowali go wydostać z więzienia. Po tygodniu przesłuchań to im się udało i Zośka wrócił do domu. Więcej czasu zaczął spędzać z rodziną.

Kolejną akcją Zośki było zniszczenie posterunków żandarmerii³⁷ niemieckiej. Zośka dowodził własną grupą. Akcja zakończyła się sukcesem, ale Zośka został ranny i umarł. Tylko on zginął pod-czas tej akcji.

krzyż Virtuti Militari

³⁵ Virtuti Militari – najwyższe polskie odznaczenie wojenne

³⁶ Czarnocin – nazwa miejscowości

³⁷ żandarmeria – policja wojskowa

ĆWICZENIA PRZED CZYTANIEM

TO WAŻNE!

II wojna światowa rozpoczęła się 1 września 1939 roku, kiedy armia niemiecka³⁸ napadła na Polskę od zachodu. Niemcy zaczęli bombardować polskie miasta, zaczęli zabijać wojskowych i cywilów³⁹. 17 września 1939 roku od wschodu Polskę zaatakowało wojsko sowieckie⁴⁰. Polska była pod okupacją⁴¹ hitlerowską i sowiecką. Niemcy hitlerowskie i Rosja sowiecka podzieliły między siebie terytorium Polski. Niemcy i Rosja wcieliły polskie ziemie do swoich krajów. Była to bezprawna aneksja⁴² terytorium Polski do Niemiec i Rosji. Dodatkowo, Rzesza Niemiecka utworzyła na części okupowanych terenów Generalne Gubernatorstwo z niemiecką administracją. Warszawa znajdowała się w Generalnym Gubernatorstwie. Proszę zobaczyć mapę, która pokazuje Polskę pod okupacją niemiecką i rosyjską:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Generalne_Gubernatorstwo#/media/Plik:Generalne_gubernatorstwo_1945.png

We wrześniu 1939 roku Polacy przegrali bitwę o granice Polski, ale nie przegrali wojny. Polska nigdy nie poddała się. Polacy walczyli na wszystkich frontach wojny.

II wojna światowa zakończyła się w maju 1945 roku.

1. Proszę zapisać informacje:

- a) Kiedy zaczęła się II wojna światowa? _____
- b) Kiedy Armia Czerwona wkroczyła do Polski? _____

2. Proszę odnaleźć na wirtualnej mapie Warszawy następujące ulice, dzielnice i obiekty: ulica Bracka, ulica Madalińskiego, Aleja Szucha, ulica Oboźna, Pawiak, Arsenał, ulica Nowy Świat, Mokotów, Żoliborz.

Wirtualny spacer po przedwojennej i współczesnej Warszawie:

<http://www.warszawa1939.pl/>

W wyszukiwarce możesz wpisać obiekt, którego szukasz, np. *Arsenał*. Na interaktywnym fotoplane zobaczysz, gdzie się znajduje ten obiekt, jak wyglądał przed wojną, jak wygląda teraz. Przeczytasz też najważniejsze informacje o obiekcie.

3. Proszę przeczytać poniższy fragment i uzupełnić informacje na temat tego, czym jest harcerstwo.

Na czym polega harcerstwo?

Harcerstwo to polski ruch społeczny i wychowawczy/pedagogiczny, który jest częścią ruchu skautowego. To wspólnota ludzi, którzy mają podobne pasje, którzy chcą razem spędzać czas i robić coś dobrego dla innych. Idea harcerstwa to rozwój i praca nad sobą, pomaganie innym, budowanie przyjaźni i dbanie o ojczyznę.

³⁸ armia niemiecka – Wehrmacht

³⁹ cywil – nie-żołnierz

⁴⁰ wojsko sowieckie – Armia Czerwona, wojsko rosyjskie

⁴¹ okupacja – czasowe zajęcie terytorium państwa przez wrogą armię, wprowadzenie tam swojej władzy

⁴² aneksja – przyłączenie terytorium innego państwa, bez zgody tego państwa

Jeśli jesteś harcerzem (druhem) lub harcerką (druhną), to spotykasz się na zbiórkach i jesteś wierny prawu harcerskiemu i etosowi⁴³ harcerskiemu. Harcerze noszą specjalne mundurki i odznaki.

zbiórki ▪ dobrego ▪ druh ▪ zainteresowania ▪ należą ▪ spędzają ▪ druha

Do harcerstwa _____¹ osoby, które mają wspólne _____². Razem _____³ czas i robią dużo _____⁴ dla innych osób. Na harcerza można powiedzieć _____⁵, a na harcerkę _____⁶. Spotkania harcerzy to _____⁷.

4. Proszę odszukać i zapisać wyrazy ukryte w wężu wyrazowym. Czy znasz znaczenie znalezionych wyrazów? Jeśli nie, to proszę poszukać tłumaczenia w słowniku.

żołnierzarmia bomba pańkamunduraresztczołgbrońnapadaćokupacjakryptonimkonspiracjaokolaboracja

ĆWICZENIA W TRAKCIE CZYTANIA

5. Proszę zaznaczyć w tekście informacje o miejscach akcji.

6. Proszę zaznaczyć w tekście informacje o Rudym, Alku i Zośce.

ĆWICZENIA PO PRZECZYTANIU TEKSTU

7. Proszę zapisać nazwy miejsc, w których toczy się akcja książki:

a) w Warszawie: _____

_____

_____

b) poza Warszawą: _____

_____

_____

8. Proszę wyszukać w tekście i zapisać, jak w rzeczywistości nazywali się:

Rudy – _____

Alek – _____

Zośka – _____

⁴³ etos – zbiór zasad postępowania

9. Proszę dopasować określenia do bohaterów. Proszę zapisać odpowiedni podpunkt obok informacji: a) Alek, b) Rudy, c) Zośka.

- ___ jego ojca gestapo aresztowało na początku wojny;
- ___ był szczupły i wysoki, miał niebieskie oczy;
- ___ jego tata pracował w fabryce;
- ___ był opanowany;
- ___ miał talent artystyczny;
- ___ miał rude włosy i piegi;
- ___ dużo czasu spędzał z matką;
- ___ marzyciel;
- ___ dobry organizator;
- ___ lubił chodzić po górach;
- ___ jego ojciec był profesorem;
- ___ miał dziewczęcy wygląd.

10. Proszę narysować odznakę „Buków”, którą zaprojektował Rudy.

11. Proszę podkreślić akcje Małego Sabotażu.

akcja skierowana przeciwko Paprockiemu ▪ malowanie żółwi na murach fabryk ▪
akcja ratowania więźniów z pociągu ▪ wysadzenie torów kolejowych ▪
zrywanie niemieckich flag

12. Proszę dopasować informacje do dat.

	data		wydarzenie
A	wrzesień 1939 r.	1	Pierwsza akcja dywersyjna – chłopcy wysadzili tory kolejowe.
B	17 września 1939 r.	2	Rudy został aresztowany.
C	1940 r.	3	„Buki” rozpoczęły współpracę z organizacją podziemną Wawer.

D	marzec 1941 r.	4	Chłopcy z drużyny Buków zapisali się do Szkoły Budowy Maszyn.
E	luty 1942 r.	5	Wojska sowieckie wkroczyły do Polski.
F	noc sylwestrowa 1942/1943 roku	6	Rozpoczęła się wojna.
G	23 marca 1943 r.	7	Rudy skończył Szkołę Budowy Maszyn.

A	B	C	D	E	F	G

13. Proszę przeczytać, co oznacza słowo bohater.

bohater

- «osoba, która odznaczyła się męstwem, odwagą»
- «główna postać w utworze literackim, filmie, operze itp. [...]»⁴⁴

Proszę zapisać, które znaczenie słowa **bohater** zostało użyte w zdaniach:

- Alek, Rudy i Zośka to główni bohaterowie książki *Kamienie na szaniec*.

_____

- Podczas akcji dywersyjnych Rudy, Alek i Zośka byli bardzo odważni, walczyli za swój kraj.

_____

14. Proszę wpisać imiona bohaterów:

Zginął podczas akcji niszczenia posterunków żandarmerii niemieckiej.	
Był przesłuchiwany przez gestapo. Umarł wskutek pobicia.	
Postrzelony podczas akcji ratowania Rudego. Umarł przez to.	

ROZMOWA

- W tekście lektury proszę poszukać fragmentu, w którym Rudy prosi o przeczytanie wiersza. Było to na chwilę przed jego śmiercią. Jak nazywa się autor i tytuł wiersza? Co oznaczają słowa romantycznego poety?
- Czy bohaterowie lektury odpowiedzieli na te słowa? W jaki sposób?
- Bohaterstwo* i *patriotyzm* – co oznaczają dzisiaj te pojęcia w twojej ojczyźnie?

NOTATKI

.....

.....

.....

.....

.....

.....

⁴⁴ <https://sjp.pwn.pl/slowniki/bohater.html>